SAMADHAN KOKATE POLITY

भारतीय राज्यव्यवस्था

राज्यसेवा / Combine

395 कलमे व 22 भाग

BATCHES AVAILABLE

ONLINE

OFFLINE

Polity By samadhan kokate

@polity194

मार्गदर्शक

समाधान कोकाटे सर

951 165 2856

पत्ता: एस. के. चेंबर्स, पहिला मजला, 235, गांजवे चौक,
जंजिरा हॉटेल शेजारी, शास्त्री रोड, नवी पेठ, पुणे - 30

○ कलमे ○

भाग I कलम 1 ते 4	संघराज्य व त्याचे राज्यक्षेत्र
	☞ **कलम 1 :** संघराज्याचे नाव व राज्यक्षेत्र ☞ **कलम 2 :** नवीन राज्ये दाखल करून घेणे किंवा स्थापन करणे ☞ **कलम 2-A :** निरसित (रद्द) **(35 वी घ.दु. 1971)** ☞ **कलम 3 :** नवीन राज्यांची निर्मिती आणि विद्यमान राज्याची क्षेत्रे, सीमा अथवा नावे यांत फेरफार ☞ **कलम 4 :** पहिल्या व चौथ्या अनुसूचीच्या सुधारणेसाठी आणि पूरक, अनुषांगिक व परिणामस्वरूप बाबींकरिता तरतूद करण्यासाठी कलम 2 व 3 अन्वये करण्यात आलेले कायदे
भाग II कलम 5 ते 11	**नागरिकत्व**
	☞ **कलम 5 :** संविधानाच्या प्रारंभीचे नागरिकत्व ☞ **कलम 6 :** पाकिस्तानातून स्थलांतर करून भारतात आलेल्या विवक्षित व्यक्तींचे नागरिकत्वाचे हक्क ☞ **कलम 7 :** स्थलांतर करून पाकिस्तानात गेलेल्या विवक्षित व्यक्तींचे नागरिकत्वाचे हक्क ☞ **कलम 8 :** मूळच्या भारतीय असलेल्या, पण भारताबाहेर राहणाऱ्या विवक्षित व्यक्तींचे नागरिकत्वाचे हक्क ☞ **कलम 9 :** परकीय देशाचे नागरिकत्व स्वेच्छेने संपादणाऱ्या व्यक्ती नागरिक नसणे ☞ **कलम 10 :** नागरिकत्वाचे हक्क चालू राहणे ☞ **कलम 11 :** संसदेने नारिकत्वाच्या हक्काचे कायद्याद्वारे विनियमन करणे
भाग III कलम 12 ते 35	**मूलभूत हक्क**
	❖ **सर्वसाधारण** ☞ **कलम 12 :** व्याख्या ☞ **कलम 13 :** मूलभूत हक्कांशी विसंगत असलेले अथवा त्यांचे न्यूनीकरण करणारे कायदे ❖ **समानतेचा हक्क** ☞ **कलम 14 :** कायद्यापुढे समानता ☞ **कलम 15 :** धर्म, वंश, जात, लिंग किंवा जन्मस्थान या कारणांवरून भेदभाव करण्यास मनाई

SAMADHAN KOKATE POLITY

- **कलम 16 :** सार्वजनिक सेवायोजनाच्या बाबींमध्ये समान संधी
- **कलम 17 :** अस्पृश्यता नष्ट करणे
- **कलम 18 :** किताब नष्ट करणे

❖ **स्वातंत्र्याचा हक्क**

- **कलम 19 :** भाषणस्वातंत्र्य, इत्यादीसंबंधीच्या विवक्षित हक्कांचे संरक्षण
- **कलम 20 :** अपराधाबद्दलच्या दोषसिद्धीबाबत संरक्षण
- **कलम 21 :** जीवित व व्यक्तिगत स्वातंत्र्य यांचे संरक्षण
- **कलम 21-A :** शिक्षणाचा हक्क
- **कलम 22 :** विवक्षित प्रकरणी अटक व स्थानबद्धता यांपासून संरक्षण

❖ **शोषणाविरुद्ध हक्क**

- **कलम 23 :** माणसांच्या अपव्यापार आणि वेठबिगारी यांना मनाई
- **कलम 24 :** कारखाने, इत्यादींमध्ये बालकांना कामाला ठेवण्यास मनाई

❖ **धर्मस्वातंत्र्याचा हक्क**

- **कलम 25 :** सदसदविवेकबुद्धीचे स्वातंत्र्य आणि धर्माचे मुक्त प्रकटीकरण, आचरण व प्रसार
- **कलम 26 :** धार्मिक व्यवहारांची व्यवस्था पाहण्याचे स्वातंत्र्य
- **कलम 27 :** एखाद्या विशिष्ट धर्माच्या संवर्धनाकरता कर देण्याबाबत स्वातंत्र्य
- **कलम 28 :** विवक्षित शैक्षणिक संस्थात धार्मिक शिक्षण अथवा धार्मिक उपासना यांना उपस्थित राहण्याबाबत स्वातंत्र्य

❖ **सांस्कृतिक व शैक्षणिक हक्क**

- **कलम 29 :** अल्पसंख्याक वर्गाच्या हितसंबंधाचे
- **कलम 30 :** शैक्षणिक संस्था स्थापण्याचा व त्यांचे प्रशासन करण्याचा अल्पसंख्याक वर्गाचा हक्क
- **कलम 31 :** निरसित (रद्द)

❖ **विवक्षित कायद्यांची व्यावृत्ती**

- **कलम 31-A :** संपदांचे संपादन, इत्यादींकरिता तरतुद करणाऱ्या कायद्यांची व्यावृत्ती **(1 ली घ.दु. 1951)**
- **कलम 31-B :** विवक्षित अधिनियमांची व विनियमांची विधिग्राह्यता **(1ली घ.दु. 1951)**
- **कलम 31-C :** विवक्षित निदेशक तत्त्वे अंमलात आणणाऱ्या कायद्यांची व्यावृत्ती **(25वी घ.दु. 1971)**
- **कलम 31-D :** राष्ट्रविरोधी कारवायांच्या बाबतीतील कायद्यांची व्यावृत्ती (निरसित/रद्द) **(42वी घ.दु. 1976)**

❖ **सांविधानिक उपाय योजण्याचा हक्क**

- **कलम 32 :** या भागाद्वारे प्रदान केलेल्या हक्कांची अंमलबजावणी करण्याच्या उपाययोजना

Samadhan Kokate Sir : 9511652856
Telegram Chanel : @polity194
You Tube Chanel : Polity by Samadhan Kokate
DOWNLOAD OUR APP FROM SAMADHAN KOKATE POLITY

	☞ **कलम 32-A :** राज्य कायद्यांची सांविधानिक विधिग्राह्यता कलम 32 खालील कार्यवाहीमध्ये विचारात न घेणे (निरसित/रद्द) **(42वी घ.दु. 1976)** ☞ **कलम 33 :** या भागाद्वारे प्रदान केलेले हक्क हे सेना, इत्यादींना लागू करताना त्यामध्ये फेरबदल करण्याचा संसदेस अधिकार ☞ **कलम 34 :** कोणत्याही क्षेत्रात लष्करी कायदा अंमलात असताना या भागाद्वारे प्रदान केलेल्या हक्कांवर निर्बंध ☞ **कलम 35 :** या भागाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करण्याकरता विधिविधान
भाग IV **कलम 36 ते 51**	**राज्य धोरणाची मार्गदर्शक तत्त्वे**
	☞ **कलम 36 :** व्याख्या ☞ **कलम 37 :** या भागात अंतर्भुत असलेली तत्त्वे लागू करणे ☞ **कलम 38 :** राज्याने लोककल्याणाच्या संवर्धनासाठी समाजव्यवस्था प्रस्थापित करणे ☞ **कलम 39 :** राज्याने अनुसरावयाच्या धोरणाची विवक्षित तत्त्वे ☞ **कलम 39-A :** समान न्याय व कायदेविषयक मोफत सहाय्य **(42वी घ.दु. 1976)** ☞ **कलम 40 :** ग्रामपंचायतींचे संघटन ☞ **कलम 41 :** कामाचा, शिक्षणाचा आणि विवक्षित बाबतीत लोकसहाय्याचा हक्क ☞ **कलम 42 :** कामाबाबत न्याय व मानवीय परिस्थिती आणि प्रसूतीविषयक सहाय्य यांची तरतूद ☞ **कलम 43 :** कामगारांना निर्वाह वेतन, इत्यादी ☞ **कलम 43-A :** उद्योगधंद्याच्या व्यवस्थापनात कामगारांचा सहभाग **(42वी घ.दु. 1976)** ☞ **कलम 43-B :** सहकारी संस्थांचे प्रवर्तन **(97वी घ.दु. 2011)** ☞ **कलम 44 :** नागरिकांकरिता एकरूप नागरी संहिता ☞ **कलम 45 :** सहा वर्षापेक्षा कमी वयाच्या बालकांशी प्रारंभिक बाल्यावस्थेतील देखभाल आणि शिक्षण यांकरिता तरतूद ☞ **कलम 46 :** अनुसूचित जाती, अनुसूचित जनजाती आणि इतर दुर्बल घटक यांचे शैक्षणिक व आर्थिक हितसंवर्धन ☞ **कलम 47 :** पोषणमान व राहणीमान उंचावणे आणि सार्वजनिक आरोग्य सुधारणे हे राज्याचे कर्तव्य ☞ **कलम 48 :** कृषि व पशुसंवर्धन यांची सुसूत्र व्यवस्था लावणे ☞ **कलम 48-A :** पर्यावरणाचे संरक्षण व संवर्धन करणे आणि वने व वन्य जीवसृष्टी यांचे रक्षण करणे **(42वी घ.दु. 1976)** ☞ **कलम 49 :** राष्ट्रीय महत्त्वाची स्मारके व स्थाने आणि वस्तू यांचे संरक्षण ☞ **कलम 50 :** कार्यकारी यंत्रणेपासून न्याययंत्रणा अलग ठेवणे ☞ **कलम 51 :** आंतरराष्ट्रीय शांतता व सुरक्षा यांचे संवर्धन

SAMADHAN KOKATE POLITY

Samadhan Kokate Sir : 9511652856
Telegram Chanel : @polity194
You Tube Chanel : Polity by Samadhan Kokate
DOWNLOAD OUR APP FROM Google play App Store SAMADHAN KOKATE POLITY

भाग IV-A **कलम 51-A**	**मुलभूत कर्तव्ये (42 व्या घटनादुरुस्तीने समाविष्ट)**
	☞ **कलम 51A :** मूलभूत कर्तव्ये
भाग V **कलम 52 ते 151**	**संघराज्य**
प्रकरण I	**कार्यकारी यंत्रणा**
	❖ **राष्ट्रपती व उपराष्ट्रपती** ☞ **कलम 52 :** भारताचे राष्ट्रपती ☞ **कलम 53 :** संघराज्याचा कार्यकारी अधिकार ☞ **कलम 54 :** राष्ट्रपतीची निवडणूक ☞ **कलम 55 :** राष्ट्रपतींच्या निवडणुकीची रीत ☞ **कलम 56 :** राष्ट्रपतींचा पदावधी ☞ **कलम 57 :** फेरनिवडणुकीस पात्रता ☞ **कलम 58 :** राष्ट्रपतीपदाच्या निवडणुकीसाठी अर्हता ☞ **कलम 59 :** राष्ट्रपतीपदाच्या शर्ती ☞ **कलम 60 :** राष्ट्रपतींनी शपथ घेणे किंवा प्रतिज्ञा करणे ☞ **कलम 61 :** राष्ट्रपतींवरील महाभियोगाची कार्यपद्धती ☞ **कलम 62 :** राष्ट्रपतींचे रिक्त पद भरण्याकरिता निवडणुक घेण्याची मुदत आणि निमित्तवशात् रिक्त होणारे पद भरण्याकरिता निवडुन आलेल्या व्यक्तीचा पदावधी ☞ **कलम 63 :** भारताचे उपराष्ट्रपती ☞ **कलम 64 :** उपराष्ट्रपतीची राज्यसभेचे पदसिद्ध सभापती असणे ☞ **कलम 65 :** राष्ट्रपतींचे पद निमित्तवशात रिक्त होईल त्या प्रसंगी उपराष्ट्रपतींनी राष्ट्रपती म्हणून कार्य करणे अथवा राष्ट्रपतींच्या अनुपस्थितीत त्याची कार्ये पार पाडणे ☞ **कलम 66 :** उपराष्ट्रपतींची निवडणुक ☞ **कलम 67 :** उपराष्ट्रपतींचा पदावधी ☞ **कलम 68 :** उपराष्ट्रपतींचे रिक्त पद भरण्याकरिता निवडणुक घेण्याची मुदत आणि निमित्तवशात रिक्त होणारे पद भरण्याकरिता निवडणुन आलेल्या व्यक्ती पदावधी ☞ **कलम 69 :** उपराष्ट्रपतींनी शपथ घेणे किंवा प्रतिज्ञा करणे ☞ **कलम 70 :** इतर आकस्मिक प्रसंगी राष्ट्रपतींची कार्ये पार पाडणे ☞ **कलम 71 :** राष्ट्रपती किंवा उपराष्ट्रपती यांच्या निवडणुकीसंबंधीच्या किंवा तिच्याशी निगडित असलेल्या बाबी ☞ **कलम 72 :** विवक्षित प्रकरणी क्षमा, इत्यादी करण्याचा आणि शिक्षादेश निलंबित करण्याचा,

Samadhan Kokate Sir : 9511652856
Telegram Chanel : @polity194
You Tube Chanel : Polity by Samadhan Kokate
DOWNLOAD OUR APP FROM Google play App Store SAMADHAN KOKATE POLITY

	त्यात सूट देण्याचा किंवा तो सौम्य करण्याचा राष्ट्रपतींचा अधिकार ☞ **कलम 73 :** संघराज्याच्या कार्यकारी अधिकाराची व्याप्ती ❖ **मंत्रिपरिषद** ☞ **कलम 74 :** राष्ट्रपतीस सहाय्य व सल्ला देण्यासाठी ☞ **कलम 75 :** मंत्र्यांसंबंधी अन्य तरतुदी ❖ **भारताचा महान्यायवादी** ☞ **कलम 76 :** भारताचा महान्यायवादी ❖ **सरकारी कामकाज चालवणे** ☞ **कलम 77 :** भारत सरकारचे कामकाज चालविणे ☞ **कलम 78 :** राष्ट्रपतीस माहिती पुरविणे, इत्यादीबाबत पंतप्रधानांची कर्तव्ये
प्रकरण II	**संसद**
	❖ **सर्वसाधारण** ☞ **कलम 79 :** संसदेची रचना ☞ **कलम 80 :** राज्यसभेची रचना ☞ **कलम 81 :** लोकसभेची रचना ☞ **कलम 82 :** प्रत्येक जनगणनेनंतर पुन: समायोजन ☞ **कलम 83 :** संसदेच्या सभागृहांचा कालावधी ☞ **कलम 84 :** संसदेच्या सदस्यत्वाकरता अर्हता ☞ **कलम 85 :** संसदेची सत्रे, सत्रसमाप्ती व विसर्जन ☞ **कलम 86 :** राष्ट्रपतींचा सभागृहांना संबोधून अभिभाषण करण्याचा आणि संदेश पाठवण्याचा हक्क ☞ **कलम 87 :** राष्ट्रपतींचे विशेष अभिभाषण ☞ **कलम 88 :** मंत्री व महान्यायवादी यांचे सभागृहांबाबत हक्क ❖ **संसदेचे अधिकारी** ☞ **कलम 89 :** राज्यसभेचा सभापती व उपसभापती ☞ **कलम 90 :** उपसभापतीपद रिक्त होणे, त्याचा राजीनामा देणे आणि त्या पदावरून दूर करणे ☞ **कलम 91 :** उपसभापती किंवा अन्य व्यक्ती यांचा सभापतीपदाची कर्तव्ये पार पाडण्याचा किंवा सभापती म्हणून कार्य करण्याचा अधिकार ☞ **कलम 92 :** सभापतीस किंवा उपसभापतीस पदावरुन दूर करण्याचा ठराव विचाराधीन असताना त्याने अध्यक्षस्थान न स्वीकारणे ☞ **कलम 93 :** लोकसभेचा अध्यक्ष व उपाध्यक्ष ☞ **कलम 94 :** अध्यक्षपद व उपाध्यक्षपद रिक्त होणे, त्याचा राजीनामा देणे आणि त्या पदावरून दूर करणे

SAMADHAN KOKATE POLITY
Samadhan Kokate Sir : 9511652856
Telegram Chanel : @polity194
You Tube Chanel : Polity by Samadhan Kokate
DOWNLOAD OUR APP FROM Google play App Store SAMADHAN KOKATE POLITY

	☞ **कलम 95 :** उपाध्यक्ष किंवा अन्य व्यक्ती यांच्या अध्यक्षपदाची कर्तव्ये पार पाडण्याचा किंवा अध्यक्ष म्हणून कार्य करण्याचा अधिकार ☞ **कलम 96 :** अध्यक्षास किंवा उपाध्यक्षास पदावरून दुर करण्याचा ठराव ठराव विचाराधीन असताना त्याने अध्यक्षस्थान स्वीकारणे ☞ **कलम 97 :** सभापती व उपसभापती आणि अध्यक्ष व उपाध्यक्ष यांचे वेतन व भत्ते ☞ **कलम 98 :** संसदेचे सचिवालय ❖ **कामकाज चालवणे** ☞ **कलम 99 :** सदस्यांनी शपथ घेणे किंवा प्रतिज्ञा करणे ☞ **कलम 100 :** सभागृहांमधील मतदान, जागा रिक्त असतानाही कार्य करण्याचा सभागृहांचा अधिकार व गणपुर्ती ❖ **सदस्यांची अपात्रता** ☞ **कलम 101 :** जागा रिक्त करणे ☞ **कलम 102 :** सदस्यत्वाबाबत अपात्रता ☞ **कलम 103 :** सदस्यांच्या अपात्रतेबाबतच्या प्रश्नांवरील निर्णय ☞ **कलम 104 :** कलम 99 अन्वये शपथ घेण्यापूर्वी किंवा प्रतिज्ञा करण्यापूर्वी अथवा पात्र नसताना अथवा अपात्र झाल्यानंतर स्थानापन्न होण्याबद्दल व मतदान करण्याबद्दल शास्ती ❖ **संसद व तिचे सदस्य यांचे अधिकार, विशेषाधिकार व उन्मुक्ती** ☞ **कलम 105 :** संसदेची सभागृहे आणि त्यांचे सदस्य व समित्या यांचे अधिकार, विशेषाधिकार, इत्यादी ☞ **कलम 106 :** सदस्यांचे वेतन व भत्ते ❖ **वैधानिक कार्यपद्धती** ☞ **कलम 107 :** विधेयक प्रस्तुत करणे व पारित करणे यासंबंधी तरतुदी ☞ **कलम 108 :** विवक्षित प्रकरणी दोन्ही सभागृहांची संयुक्त बैठक ☞ **कलम 109 :** धन विधेयकांबाबत विशेष कार्यपद्धती ☞ **कलम 110 :** धन विधेयक यांची व्याख्या ☞ **कलम 111 :** विधेयकास अनुमती ❖ **वित्तीय बाबींमधील कार्यपद्धती** ☞ **कलम 112 :** वार्षिक वित्तीय विवरणपत्र ☞ **कलम 113 :** अंदाजपत्रकाबाबत संसदेतील कार्यपद्धती ☞ **कलम 114 :** विनियोजन विधेयके ☞ **कलम 115 :** पुरक, अतिरिक्त किंवा अधिक अनुदाने ☞ **कलम 116 :** लेखानुदाने प्रत्ययानुदाने व अपवादात्मक अनुदाने ☞ **कलम 117 :** वित्तीय विधेयकांसबंधी विशेष तरतुदी

SAMADHAN KOKATE POLITY

	❖ **सर्वसाधारण कार्यपद्धती** ☞ **कलम 118 :** कार्यपद्धतीचे नियम ☞ **कलम 119 :** वित्तीय कामकाजासंबंधी संसदेच्या कार्यपद्धतीचे कायद्याद्वारे विनियमन ☞ **कलम 120 :** संसदेत वापरावयाची भाषा ☞ **कलम 121 :** संसदेतील चर्चेवर निर्बंध ☞ **कलम 122 :** न्यायालयांनी संसदेच्या कामकाजाबाबत चौकशी न करणे
प्रकरण III	**राष्ट्रपतीचे वैधानिक अधिकार**
	☞ **कलम 123 :** संसदेच्या विरामकाळात अध्यादेश प्रख्यापित करण्याचा राष्ट्रपतीचा अधिकार
प्रकरण IV	**संघ न्याययंत्रणा**
	☞ **कलम 124 :** सर्वोच्च न्यायालय स्थापन करणे आणि घटित करणे ☞ **कलम 125 :** न्यायाधीशांचे वेतन, इत्यादी ☞ **कलम 126 :** कार्यकारी मुख्य न्यामूर्तीची नियुक्ती ☞ **कलम 127 :** तदर्थ न्यायाधीशांची नियुक्ती ☞ **कलम 128 :** सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्यायपीठामध्ये निवृत्त न्यायाधीशांची उपस्थिती ☞ **कलम 129 :** सर्वोच्च न्यायालय हे अभिलेख न्यायालय असणे ☞ **कलम 130 :** सर्वोच्च न्यायालयाचे कार्यस्थान ☞ **कलम 131 :** सर्वोच्च न्यायालयाची मूळ अधिकारिता ☞ **कलम 131-A :** केंद्रीय विधींच्या सांविधानिक वैधतेसंबंधातील प्रश्नांबाबत सर्वोच्च न्यायालयाची अनन्य अधिकारिता (निरसित/रद्द) **(42वी घ.दु. 1976)** ☞ **कलम 132 :** विवक्षित प्रकरणी उच्च न्यायालयांवरील अपिलांमध्ये सर्वोच्च न्यायालयाची अपील अधिकारिता ☞ **कलम 133 :** दिवाणी प्रकरणांसंबंधी उच्च न्यायालयांवरील अपिलांमध्ये सर्वोच्च न्यायालयाची अपील अधिकारिता ☞ **कलम 134 :** फौजदारी प्रकरणांसंबंधी सर्वोच्च न्यायालयाची अपील अधिकारिता ☞ **कलम 134-A :** सर्वोच्च न्यायालयाकडे अपील करण्यासाठी प्रमाणपत्र **(44वी घ.दु. 1978)** ☞ **कलम 135 :** विद्यमान कायद्याअन्वये फेडरल न्यायालयाची अधिकारिता व अधिकार सर्वोच्च न्यायालयाने वापरणे ☞ **कलम 136 :** अपील करण्यास सर्वोच्च न्यायालकडुन विशेष अनुज्ञा ☞ **कलम 137 :** न्यायनिर्णय किंवा आदेश यांचे सर्वोच्च न्यायालयाकडुन पुनर्विलोकन ☞ **कलम 138 :** सर्वोच्च न्यायालयाच्या अधिकाराची वृध्दी ☞ **कलम 139 :** विवक्षित प्राधिलेख काढण्याच्या अधिकारांचे सवोच्च न्यायालयास प्रदान ☞ **कलम 139-A :** विवक्षित प्रकरणे हस्तांतरित करणे **(42वी घ.दु. 1976)**

	☞ **कलम 140 :** सर्वोच्च न्यायालयाचे सहाय्यभूत अधिकार ☞ **कलम 141 :** सर्वोच्च न्यायालयाने घोषित केलेला कायदा सर्व न्यायालयांवर बंधनकारक असणे ☞ **कलम 142 :** सर्वोच्च न्यायालयाचे हुकूमनामे आणि आदेश यांची अंमलबजावणी व प्रकटीकरण, इत्यादीसंबंधीचे आदेश ☞ **कलम 143 :** सर्वोच्च न्यायालयाचा विचार घेण्याचा राष्ट्रपतीचा अधिकार ☞ **कलम 144 :** मुलकी आणि न्यायिक प्राधिकाऱ्यांनी सर्वोच्च न्यायालयाच्या सहाय्यार्थ कार्य करणे ☞ **कलम 144-A :** कायद्याच्या घटनात्मक वैधतेशी संबंधित असणारे प्रश्न निकालात काढयाबात विशेष तरतुदी (निरसित) **(42वी घ.दु. 1976)** ☞ **कलम 145 :** न्यायालयाचे नियम, इत्यादी ☞ **कलम 146 :** सर्वोच्च न्यायालयाचे अधिकारी व सेवक आणि खर्च ☞ **कलम 147 :** अर्थ लावणे
प्रकरण V	**भारताचा नियंत्रक व महालेखापरीक्षक**
	☞ **कलम 148 :** भारताचा नियंत्रक व महालेखापरीक्षक ☞ **कलम 149 :** नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांची कर्तव्ये व अधिकार ☞ **कलम 150 :** संघराज्याच्या व राज्यांच्या लेख्यांचा नमुना ☞ **कलम 151 :** लेखापरीक्षा अहवाल
भाग VI **कलम 152 ते 237**	**राज्ये**
प्रकरण I	**सर्वसाधारण**
	☞ **कलम 152 :** व्याख्या
प्रकरण II	**कार्यकारी यंत्रणा**
	❖ **राज्यपाल** ☞ **कलम 153 :** राज्याचे राज्यपाल ☞ **कलम 154 :** राज्याचा कार्यकारी अधिकार ☞ **कलम 155 :** राज्यपालाची नियुक्ती ☞ **कलम 156 :** राज्यपालाचा पदावधी ☞ **कलम 157 :** राज्यपाल म्हणुन नियुक्त होण्यासाठी अर्हता ☞ **कलम 158 :** राज्यपाल पदाच्या शर्ती ☞ **कलम 159 :** राज्यपालाने शपथ घेणे किंवा प्रतिज्ञा करणे ☞ **कलम 160 :** विवक्षित आकस्मिक प्रसंगी राज्यपालाची कार्ये पार पाडणे ☞ **कलम 161 :** क्षमा, इत्यादी करण्याचा आणि विवक्षित प्रकरणी शिक्षादेश निलंबित करण्याचा,

SAMADHAN KOKATE POLITY

	त्यात सूट देण्याचा किंवा तो सौम्य करण्याचा राज्यपालाचा अधिकार ☞ **कलम 162 :** राज्याच्या कार्यकारी अधिकाराची व्याप्ती ❖ **मंत्रिपरिषद** ☞ **कलम 163 :** राज्यपालास सहाय्य करण्याकरता व सल्ला देण्याकरता मंत्रिपरिषद ☞ **कलम 164 :** मंत्र्यांसंबंधी अन्य तरतुदी ❖ **राज्याचा महाधिवक्ता** ☞ **कलम 165 :** राज्याचा महाधिवक्ता ❖ **सरकारी कामकाज चालविणे** ☞ **कलम 166 :** राज्य शासनाने कामकाज चालवणे ☞ **कलम 167 :** राज्यपालास माहिती पुरवणे, इत्यादीबाबत मुख्यमंत्र्याची कर्तव्ये
प्रकरण III	**राज्यविधीमंडळ**
	❖ **सर्वसाधारण** ☞ **कलम 168 :** राज्यांमधील विधानमंडळाची रचना ☞ **कलम 169 :** राज्यांमध्ये विधानपरिषद विसर्जित किंवा निर्माण करणे ☞ **कलम 170 :** विधानसभांची रचना ☞ **कलम 171 :** विधानपरिषदांची रचना ☞ **कलम 172 :** राज्य विधानमंडळाचा कालावधी ☞ **कलम 173 :** राज्य विधानमंडळाच्या सदस्यत्वाकरता अर्हता ☞ **कलम 174 :** राज्य विधानमंडळाची सत्रे, सत्रसमाप्ती व विसर्जन ☞ **कलम 175 :** राज्यपालाचा सभागृहास किंवा सभागृहांना संबोधुन अभिभाषण करण्याचा आणि संदेश पाठवण्याचा हक्क ☞ **कलम 176 :** राज्यपालाचे विशेष अभिभाषण ☞ **कलम 177 :** मंत्री व महाअधिवक्ता यांचे सभागृहांबाबत हक्क ❖ **राज्य विधानमंडळाचे अधिकारी** ☞ **कलम 178 :** विधानसभेचा अध्यक्ष व उपाध्यक्ष ☞ **कलम 179 :** अध्यक्षाचे व उपाध्यक्षाचे पद रिक्त होणे व त्या पदाचा राजीनामा देणे आणि त्या पदावरुन दुर करणे ☞ **कलम 180 :** उपाध्यक्ष किंवा अन्य व्यक्ती यांचा अध्यक्षपदाची कर्तव्ये पार पाडण्याचा किंवा अध्यक्ष म्हणुन कार्य करण्याचा अधिकार ☞ **कलम 181 :** अध्यक्षास किंवा उपाध्यक्षास पदावरुन दूर करण्याचा ठराव विचाराधीन असताना त्याने अध्यक्षस्थान न स्वीकारणे ☞ **कलम 182 :** विधानपरिषदेचा सभापती व उपसभापती ☞ **कलम 183 :** सभापतीचे आणि उपसभापतीचे पद रिक्त होणे व त्याचा राजीनामा देणे आणि

SAMADHAN KOKATE POLITY

	त्यावरून दूर करणे ☞ **कलम 184 :** उपसभापती किंवा अन्य किंवा अन्य व्यक्ती यांचा सभापतिपदाची कर्तव्ये पार पाडण्याचा किंवा सभापती म्हणून कार्य करण्याचा अधिकार ☞ **कलम 185 :** सभापतीस किंवा उपसभापतीस पदावरून दूर करण्याचा ठराव विचाराधीन असताना त्याने अध्यक्षस्थान न स्वीकारणे ☞ **कलम 186 :** अध्यक्ष व उपाध्यक्ष आणि सभापती व उपसभापती यांचे वेतन व भत्ते ☞ **कलम 187 :** राज्य विधानमंडळाचे सचिवालय ❖ **कामकाज चालविणे** ☞ **कलम 188 :** सदस्यांनी शपथ घेणे किंवा प्रतिज्ञा करणे ☞ **कलम 189 :** सभागृहांमधील मतदान, जागा रिक्त असतानाही कार्य करण्याचा सभागृहांचा अधिकार व गणपूर्ती ❖ **सदस्यांच्या अपात्रता** ☞ **कलम 190 :** जागा रिक्त करणे ☞ **कलम 191 :** सदस्यत्वाबाबत अपात्रता ☞ **कलम 192 :** सदस्यांच्या अपात्रतेबाबतच्या प्रश्नांवरील निर्णय ☞ **कलम 193 :** कलम 188 अन्वये शपथ घेण्यापूर्वी किंवा प्रतिज्ञा करण्यापुर्वी अथवा पात्र नसताना अथवा अपात्र झाल्यानंतर स्थानापन्न होण्याबद्दल व मतदान करण्याबद्दल शास्ती ❖ **राज्य विधीमंडळे व त्यांचे सदस्य यांचे अधिकार, विशेषाधिकार व उन्मुक्ती** ☞ **कलम 196 :** विधेयके प्रस्तुत करणे व पारित करणे यासंबंधी तरतुदी ☞ **कलम 197 :** धन विधेयकांहून अन्य विधेयकांसंबंधी विधानपरिषदेच्या अधिकारांवर निर्बंध ☞ **कलम 198 :** धन विधेयकांबाबत विशेष कार्यपद्धती ☞ **कलम 199 :** धनविधेयके यांची व्याख्या ☞ **कलम 200 :** विधेयकांना अनुमती ☞ **कलम 201 :** विचारार्थ राखून ठेवलेली विधेयके ❖ **वित्तीय बार्बीमधील कार्यपद्धती** ☞ **कलम 202 :** वार्षिक वित्तीय विवरणपत्र ☞ **कलम 203 :** अंदाजपत्रकाबाबत विधानमंडळातील कार्यपद्धती ☞ **कलम 204 :** विनियोजन विधेयके ☞ **कलम 205 :** पूरक, अतिरिक्त किंवा अधिक अनुदाने ☞ **कलम 206 :** लेखानुदाने, प्रत्ययानुदाने व अपवादात्मक अनुदाने ☞ **कलम 207 :** वित्तीय विधेयकासंबंधी विशेष तरतुदी ❖ **सर्वसाधारण कार्यपद्धती** ☞ **कलम 208 :** कार्यपद्धतीचे नियम

Samadhan Kokate Sir : 9511652856
Telegram Chanel : @polity194
You Tube Chanel : Polity by Samadhan Kokate
DOWNLOAD OUR APP FROM Google play App Store SAMADHAN KOKATE POLITY

	☞ **कलम 209 :** वित्तीय कामकाजासंबंधी राज्य विधानमंडळाच्या कार्यपद्धतीचे कायद्याद्वारे विनियमन ☞ **कलम 210 :** विधानमंडळात वापरावयाची भाषा ☞ **कलम 211 :** विधानमंडळातील चर्चेवर निर्बंध ☞ **कलम 212 :** न्यायालयांनी विधानमंडळाच्या कामकाजाबाबत चौकशी न करणे
प्रकरण IV	**राज्यपालांचे कायदेकारी अधिकार**
	☞ **कलम 213 :** विधानमंडळाच्या विरामकाळात अध्यादेश प्रख्यापित करण्याचा राज्यपालाचा अधिकार
प्रकरण V	**राज्यांमधील उच्च न्यायालये**
	☞ **कलम 214 :** राज्यांसाठी उच्च न्यायालये ☞ **कलम 215 :** उच्च न्यायालये ही अभिलेख न्यायालये असणे ☞ **कलम 216 :** उच्च न्यायालये घटित करणे ☞ **कलम 217 :** उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधीशांची नियुक्ती व त्या पदाच्या शर्ती ☞ **कलम 218 :** सर्वोच्च न्यायालयासंबंधीच्या विवक्षित तरतुदी उच्च न्यायालयांना लागु असणे ☞ **कलम 219 :** उच्च न्यायालयांच्या न्यायाधीशांनी शपथ घेणे किंवा प्रतिज्ञा करणे ☞ **कलम 220 :** स्थायी न्यायाधीश झाल्यानंतर व्यवसायावर निर्बंध ☞ **कलम 221 :** न्यायाधीशांचे वेतन इत्यादी ☞ **कलम 222 :** न्यायाधीशांची एका उच्च न्यायालयातून दुसऱ्या उच्च न्यायालयात बदली ☞ **कलम 223 :** कार्यकारी मुख्य न्यायमूर्तीची नियुक्ती ☞ **कलम 224 :** अतिरिक्त व कार्यकारी न्यायाधीशांची नियुक्ती ☞ **कलम 244-A :** उच्च न्यायालयांच्या न्यायपीठामध्ये निवृत्त न्यायाधीशाची नियुक्ती **(15वी घ.दु. 1963)** ☞ **कलम 225 :** विद्यमान उच्च न्यायालयांची अधिकारिता ☞ **कलम 226 :** विवक्षित प्राधिलेख काढण्याचे उच्च न्यायालयांचे अधिकार ☞ **कलम 227 :** उच्च न्यायालयाच्या सर्व न्यायालयांवर देखरेख करण्याचा अधिकार ☞ **कलम 228 :** विवक्षित प्रकरणे उच्च न्यायालयाकडे वर्ग करणे ☞ **कलम 228-A :** राज्य कायद्यांच्या घटनात्मक वैधतेशी संबंधित असणारे प्रश्न निकालात काढण्यासंबंधीच्या विशेष तरतुदी **(42वी घ.दु. 1976)** ☞ **कलम 229 :** उच्च न्यायालयाचे अधिकारी व सेवक आणि खर्च ☞ **कलम 230 :** उच्च न्यायालयांच्या अधिकारितेचा संघ राज्यक्षेत्रांवर विस्तार करणे ☞ **कलम 231 :** दोन किंवा अधिक राज्यांसाठी एका सामाईक उच्च न्यायालयाची स्थापना ☞ **कलम 232 :** (निरसित/रद्द)

Samadhan Kokate Sir : 9511652856
Telegram Chanel : @polity194
You Tube Chanel : Polity by Samadhan Kokate
DOWNLOAD OUR APP FROM Google play App Store SAMADHAN KOKATE POLITY

प्रकरण VI	न्यायालये
	☞ **कलम 233 :** जिल्हा न्यायाधीशांची नियुक्ती ☞ **कलम 233-A :** विवक्षित जिल्हा न्यायाधीशांची नियुक्ती आणि त्यांनी दिलेले न्यायनिर्णय, इत्यादी विधिग्राह्य असणे **(20वी घ.दु. 1966)** ☞ **कलम 234 :** जिल्हा न्यायाधीशांव्यतिरिक्त अन्य व्यक्तींची न्यायिक सेवेतील भरती ☞ **कलम 235 :** दुय्यम न्यायालयांवरील नियंत्रण ☞ **कलम 236 :** अर्थ लावणे ☞ **कलम 237 :** दंडधिकाऱ्यांच्या विवक्षित वर्गाला किंवा वर्गांना या प्रकरणाच्या तरतुदी लागु असणे
भाग VII **कलम 238**	**पहिल्या अनुसूचीच्या भाग B मधील राज्ये (7 व्या घटना दुरुस्तीने रद्द)**
	☞ **कलम 238 :** (निरसित/रद्द)
भाग VIII **कलम 239 ते 242**	**केंद्रशासित प्रदेश**
	☞ **कलम 239 :** केंद्रशासित प्रदेशांचे प्रशासन ☞ **कलम 239-A :** विवक्षित केंद्रशासित प्रदेशांसाठी स्थानिक विधानमंडळाची किंवा मंत्रिपरिषदेची किंवा दोन्हींची निर्मिती **(14वी घ.दु. 1962)** ☞ **कलम 239-AA :** दिल्लीच्या संबंधात विशेष तरतुदी **(69वी घ. दु. 1991)** ☞ **कलम 239-AB :** सांविधानिक यंत्रणा बंद पडल्यास तरतुद **(69वी घ.दु. 1991)** ☞ **कलम 239-B :** विधानमंडळाच्या विरामकाळात अध्यादेश प्रख्यापित करण्याचा प्रशासकाचा अधिकार **(27वी घ.दु. 1971)** ☞ **कलम 240 :** विवक्षित केंद्रशासित प्रदेशांसाठी विनियम करण्याचा राष्ट्रपतीचा अधिकार ☞ **कलम 241 :** केंद्रशासित प्रदेशांसाठी उच्च न्यायालये ☞ **कलम 242 :** (निरसित/रद्द)
भाग IX **कलम 243 ते 243(O)**	**पंचायती (73 व्या घटनादुरूस्तीने समाविष्ट)**
	☞ **कलम 243 :** व्याख्या ☞ **कलम 243-A :** ग्रामसभा ☞ **कलम 243-B :** पंचायती घटित करणे ☞ **कलम 243-C :** पंचायतींची रचना ☞ **कलम 243-D :** जागांचे आरक्षण

Samadhan Kokate Sir : 9511652856
Telegram Chanel : @polity194
You Tube Chanel : Polity by Samadhan Kokate
DOWNLOAD OUR APP FROM Google play App Store SAMADHAN KOKATE POLITY

	☞ **कलम 243-E :** पंचायतींचा कालावधी इत्यादी ☞ **कलम 243-F :** सदस्यत्वाबाबत अपात्रता ☞ **कलम 243-G :** पंचायतीचे अधिकार, प्राधिकार आणि जबाबदाऱ्या ☞ **कलम 243-H :** पंचायतीचा कर लादण्याचा अधिकार आणि पंचायतींचे निधी ☞ **कलम 243-I :** आर्थिक स्थितीचे पुनर्विलोकन करण्यासाठी वित्त आयोग घटित करणे ☞ **कलम 244-J :** पंचायतींच्या लेख्यांची लेखापरीक्षा ☞ **कलम 245-K :** पंचायतींच्या निवडणुका ☞ **कलम 246-L :** केंद्रशासित प्रदेशांना लागू असणे ☞ **कलम 247-M :** विवक्षित क्षेत्रांना हा भाग लागू नसणे ☞ **कलम 248-N :** विद्यमान कायदे व पंचायती अस्तित्वात राहणे ☞ **कलम 243-O :** निवडणुकीसंबंधीच्या बाबींमध्ये न्यायालयांनी हस्तक्षेप करण्यास मनाई
भाग IX-A कलम 243-P ते 243-ZG	**नगरपालिका (74 व्या घटनादुरुस्तीने समाविष्ट)**
	☞ **कलम 243-P :** व्याख्या ☞ **कलम 243-Q :** नगरपालिका घटित करणे ☞ **कलम 243-R :** नगरपालिकांची रचना ☞ **कलम 243-S :** प्रभाग समित्या घटित करणे व त्यांची रचना इत्यादी ☞ **कलम 243-T :** जागांचे आरक्षण ☞ **कलम 243-U :** नगरपालिकांचा कालावधी, इत्यादी ☞ **कलम 243-V :** सदस्यत्वाबाबत अपात्रता ☞ **कलम 243-W :** नगरपालिका, इत्यादीचे अधिकार, प्राधिकार आणि जबाबदाऱ्या ☞ **कलम 243-X :** नगरपालिकांचा कर लादण्याचा अधिकार आणि नगरपालिकांचे निधी ☞ **कलम 243-Y :** वित्त आयोग ☞ **कलम 243-Z :** नगरपालिकांच्या लेख्यांची लेखापरिक्षा ☞ **कलम 243-ZA :** नगरपालिकांच्या निवडणुका ☞ **कलम 243-ZB :** केंद्रशासित प्रदेशाला लागु असणे ☞ **कलम 243-ZC :** विवक्षित क्षेत्रांना हा भाग लागू नसणे ☞ **कलम 243-ZD :** जिल्हा नियोजन समिती ☞ **कलम 243-ZE :** महानगर नियोजन समिती ☞ **कलम 243-ZF :** विद्यमान कायदे व नगरपालिका अस्तित्वात राहणे ☞ **कलम 243-ZG :** निवडणुकीसंबंधीच्या बाबींमध्ये न्यायालयांनी हस्तक्षेप करण्यास रोध

SAMADHAN KOKATE POLITY

Samadhan Kokate Sir : 9511652856
Telegram Chanel : @polity194
You Tube Chanel : Polity by Samadhan Kokate
DOWNLOAD OUR APP FROM Google play App Store SAMADHAN KOKATE POLITY

भाग IX-B कलम 243-ZH ते 243-ZT	**सहकारी संस्था (97 व्या घटनादुरुस्तीने समाविष्ट)**
	☞ **कलम 243-ZH :** व्याख्या ☞ **कलम 243-ZI :** सहकारी संस्थांचे विधीसंस्थापन (निगमन) ☞ **कलम 243-ZJ :** मंडळाच्या सदस्यांची व त्यांच्या पदाधिकाऱ्यांची संख्या व त्यांचा पदावधी ☞ **कलम 243-ZK :** मंडळाच्या सदस्यांची निवडणुक ☞ **कलम 243-ZL :** मंडळाचे निष्प्रभावन (अधिक्रमण) व निलंबन आणि अंतरिम व्यवस्थापन ☞ **कलम 243-ZM :** सहकारी संस्थेच्या लेख्यांची लेखापरीक्षा ☞ **कलम 243-ZN :** सर्व सदस्य मंडळाची सभा बोलविणे ☞ **कलम 243-ZO :** सदस्यांचा माहिती मिळवण्याचा अधिकार ☞ **कलम 243-ZP :** विवरणे ☞ **कलम 243-ZQ :** अपराध व शास्ती ☞ **कलम 243-ZR :** बहुराज्यीय सहकारी संस्थाना लागू असणे ☞ **कलम 243-ZS :** केंद्रशासित प्रदेशांना लागु असणे ☞ **कलम 243-ZT :** विद्यमान कायदे पुढे चालु राहणे
भाग X कलम 244 ते 244A	**अनुसूचित क्षेत्रे व आदिवासी क्षेत्रे**
	☞ **कलम 244 :** अनुसूचित व आदिवासी क्षेत्रे यांचे प्रशासन ☞ **कलम 244-A :** आसाममधील विवक्षित आदिवासी क्षेत्रे समाविष्ट असलेले स्वायत्त राज्य बनवणे आणि त्याकरता स्थानिक विधानमंडळाची किंवा मंत्रिपरिषदेची किंवा दोन्हींची निर्मिती **(22वी घ.दु. 1971)**
भाग XI कलम 245 ते 263	**संघराज्य आणि राज्ये यांमधील संबंध**
प्रकरण I	**कायदेविषयक संबंध**
	❖ **कायदेविषयक अधिकारांची विभागणी** ☞ **कलम 245 :** संसदेने आणि राज्यांच्या विधानमंडळांनी केलेल्या कायद्यांची व्याप्ती ☞ **कलम 246 :** संसदेने आणि राज्यांच्या विधानमंडळांनी केलेल्या कायद्याचे विषय ☞ **कलम 247 :** विवक्षित अतिरिक्त न्यायालयांची स्थापना करण्यासाठी तरतुद करण्याचा संसदेचा अधिकार ☞ **कलम 248 :** विधिविधानाचे अवशिष्ट अधिकार ☞ **कलम 249 :** राष्ट्रीय हितासाठी राज्य सूचीतील बाबीसंबंधी विधिविधान करण्याचा संसदेचा

SAMADHAN KOKATE POLITY

	अधिकार ☞ **कलम 250 :** आणीबाणीची उद्घोषणा जारी असताना राज्य सूचीतील बाबीसंबंधी विधिविधान करण्याचा संसदेचा अधिकार ☞ **कलम 251 :** संसदेने कलम 249 आणि 250 अन्वये केलेले कायदे आणि राज्यांच्या विधानमंडळांनी केलेले कायदे यांमधील विसंगती ☞ **कलम 252 :** दोन किंवा अधिक राज्यांकरिता त्यांच्या संमतीने विधिविधान करण्याचा संसदेचा अधिकार आणि अशा विधिविधानाचा अन्य कोणत्याही राज्याकडून अंगीकार ☞ **कलम 253 :** आंतरराष्ट्रीय करारांची अंमलबजावणी करण्याकरता विधिविधान ☞ **कलम 254 :** संसदेने केलेले कायदे आणि राज्यांच्या विधानमंडळांनी केलेले कायदे यांमधील विसंगती ☞ **कलम 255 :** शिफारशी व पूर्वमंजुरी यासंबंधीच्या आवश्यकता केवळ कार्यपद्धतीच्या बाबी मानणे
प्रकरण II	**प्रशासकीय संबंध**
	❖ **सर्वसाधारण** ☞ **कलम 256 :** राज्ये व संघराज्य यांचे प्रतिदायित्व ☞ **कलम 257 :** विवक्षित प्रकरणी संघराज्याचे नियंत्रण ☞ **कलम 257-A :** संघराज्याच्या सशस्त्र सेनादलाच्या किंवा इतर दलांच्या तैनातीद्वारे राज्यांना सहाय्य (निरसित/रद्द) **(42वी घ.दु. 1976)** ☞ **कलम 258 :** विवक्षित प्रकरणी राज्यांना अधिकार, इत्यादी प्रदान करण्याचा संघराज्याचा अधिकार ☞ **कलम 258-A :** संघराज्याकडे कार्ये सोपवण्याचा राज्यांचा अधिकार **(7वी घ.दु. 1956)** ☞ **कलम 259 :** पहिल्या अनुसूचीच्या भाग ख मधील राज्यांतील सशस्त्र सेना (निरसित/रद्द) ☞ **कलम 260 :** भारताबाहेरील राज्यक्षेत्रांसंबंधी संघराज्याची अधिकारिता ☞ **कलम 261 :** सार्वजनिक कृती, अभिलेख आणि न्यायिक कार्यवाही ❖ **पाण्यासंबंधी तंटे** ☞ **कलम 262 :** आंतरराज्यीय नद्यांच्या किंवा नदीखोऱ्यांतील पाण्यासंबंधीच्या तंट्यांचा अभिनिर्णय ❖ **राज्या-राज्यांमधील समन्वय** ☞ **कलम 263 :** आंतरराज्यीय परिषदेबाबतच्या तरतुदी
भाग XII **कलम 264 ते 300-A**	**वित्त, मालमत्ता, संविदा आणि दावे**
प्रकरण I	**वित्त**

SAMADHAN KOKATE POLITY

Samadhan Kokate Sir : 9511652856
Telegram Chanel : @polity194
You Tube Chanel : Polity by Samadhan Kokate
DOWNLOAD OUR APP FROM Google play App Store SAMADHAN KOKATE POLITY

	❖ **सर्वसाधारण** ☞ **कलम 264 :** अर्थ लावणे ☞ **कलम 265 :** कायद्याने प्राधिकार दिल्याखेरिज कर न बसवणे ☞ **कलम 266 :** भारताचे आणि राज्यांचे एकत्रित निधी व लोकलेखे ☞ **कलम 267 :** आकस्मिकता निधी ❖ **संघराज्य आणि राज्ये यांच्यामधील महसुलांचे वाटप** ☞ **कलम 268 :** संघराज्याने आकारणी केलेली पण राज्यांनी वसूल केलेली आणि विनियोजन केलेली शुल्के ☞ **कलम 268-A :** संघराज्याने आकारणी केलेला आणि संघराज्य व राज्य यांनी वसुल केलेला व विनियोजन केलेला सेवा कर **(88वी घ.दु. 2003)** ☞ **कलम 269 :** संघराज्याने आकारणी व वसुली केलेले पण राज्यांना नेमून दिलेले कर ☞ **कलम 269-A :** आंतरराज्यीय व्यापारावरील कराची GST Council च्या शिफारशीनुसार विभागणी **(101वी घ.दु. 2016)** ☞ **कलम 270 :** आकारणी केलेले आणि संघराज्य व राज्ये यांच्यामध्ये वितरित करण्यात येणारे कर ☞ **कलम 271 :** संघराज्याच्या प्रयोजनांसाठी विवक्षित शुल्के आणि कर यांवर अधिकार ☞ **कलम 272 :** संघराज्याने आकारणी व वसूल केलेले आणि संघराज्य व राज्ये यांच्यामध्ये वितरित करता येतील असे कर (निरसित) ☞ **कलम 273 :** ताग आणि तागोत्पादित वस्तु यांवरील निर्यात शुल्काऐवजी अनुदाने ☞ **कलम 274 :** राज्ये ज्यात हितसंबंधित आहेत अशा कर आकारणीवर परिणाम करणाऱ्या विधेयकांना राष्ट्रपतींची पूर्वशिफारस आवश्यक ☞ **कलम 275 :** विवक्षित राज्यांना संघराज्याकडुन अनुदाने ☞ **कलम 276 :** व्यवसाय, व्यापार, आजीविका आणि नोकऱ्या यांवरील कर ☞ **कलम 277 :** व्यावृत्ती ☞ **कलम 278 :** विवक्षित वित्तीय बाबीसंबंधी पहिला अनुसूचीच्या भाग-ख मधील राज्यांबरोबर करार (निरसित/रद्द) ☞ **कलम 279 :** निव्वळ उत्पन्न इत्यादींची परिगणना ☞ **कलम 280 :** वित्त आयोग ☞ **कलम 281 :** वित्त आयोगाच्या शिफारशी ❖ **संकीर्ण वित्तीय तरतुदी** ☞ **कलम 282 :** संघराज्याने किंवा राज्याने आपल्या महसुलातून भागवण्याजोगा खर्च ☞ **कलम 283 :** एकत्रित निधी, आकस्मिकता निधी आणि लोक लेख्यांच्या खाती जमा केलेले पैसे यांची अभिरक्षा, इत्यादी

SAMADHAN KOKATE POLITY

	☞ **कलम 284 :** लोकसेवक आणि न्यायालये यांना मिळालेल्या वादपक्षकरांच्या ठेवी व इतर पैसे यांची अभिरक्षा ☞ **कलम 285 :** संघराज्याच्या मालमत्तेस राज्याच्या कर आकरणीपा◌ासून सूट ☞ **कलम 286 :** मालाची विक्री किंवा खरेदी यांवर कर बसविण्यासंबंधी निर्बंध ☞ **कलम 287 :** विजेवरील करांपासून सूट ☞ **कलम 288 :** पाणी किंवा वीज यांच्याबाबत राज्यांनी केलेल्या कर आकरणीपासून विवक्षित बाबतीत सुट ☞ **कलम 289 :** राज्याची मालमत्ता आणि प्राप्ती यांना संघीय कर आकरणीपासून सूट ☞ **कलम 290 :** विवक्षित खर्च आणि पेन्शने यांच्याबाबत समायोजन ☞ **कलम 290-A :** विवक्षित देवस्वम निधींमध्ये वार्षिक भरणा **(7वी घ.दु. 1956)** ☞ **कलम 291 :** अधिपतींच्या खासगत तनख्यांच्या रकमा (निरसित/रद्द)
प्रकरण II	**कर्ज काढणे**
	☞ **कलम 292 :** भारत सरकारने कर्जे काढणे ☞ **कलम 293 :** राज्यांनी कर्जे काढणे
प्रकरण III	**मालमत्ता, संविदा, हक्क, दायित्वे, प्रतिदायित्वे आणि दावे**
	☞ **कलम 294 :** विवक्षित प्रकरणांमध्ये मालमत्ता, मत्ता, हक्क, दायित्वे व प्रतिदायित्वे यांच्याबाबतचा उत्तराधिकार ☞ **कलम 295 :** अन्य प्रकरणांमध्ये मालमत्ता, मत्ता, हक्क, दायित्वे व प्रतिदायित्वे यांच्याबाबतचा उत्तराधिकार ☞ **कलम 296 :** सरकारजमा किंवा व्यपगत झाल्याने अथवा बेवारशी मालमत्ता म्हणून उपार्जित होणारी मालमत्ता ☞ **कलम 297 :** भारताचा क्षेत्रीय जलधी किंवा सागरमन खंडभूमी यांच्या आतील मौल्यवान वस्तू आणि अनन्यसाधारण आर्थिक परिक्षेत्रातील साधनसंपत्ती संघराज्याच्या ठायी निहित होणे ☞ **कलम 298 :** व्यापार, इत्यादी करण्याचा अधिकार ☞ **कलम 299 :** संविदा ☞ **कलम 300 :** दावे आणि कार्यवाही
प्रकरण IV	**मालमत्तेचा हक्क (44वी घ.दु. 1978)**
	☞ **कलम 300-A :** कायद्याने प्राधिकार दिल्यावाचून व्यक्तींना मालमत्तेपासून वंचित न करणे
भाग XIII **कलम 301 ते 307**	**भारताच्या राज्यक्षेत्रातील व्यापार, वाणिज्य आणि व्यवहारसंबंध**
	☞ **कलम 301 :** व्यापार, वाणिज्य आणि व्यवहार संबंध यांचे स्वातंत्र्य

Samadhan Kokate Sir : 9511652856
Telegram Chanel : @polity194
You Tube Chanel : Polity by Samadhan Kokate
DOWNLOAD OUR APP FROM SAMADHAN KOKATE POLITY

	☞ **कलम 302 :** व्यापार, वाणिज्य आणि व्यवहार संबंध यांवर निर्बंध घालावयाचा संसदेचा अधिकार ☞ **कलम 303 :** व्यापार आणि वाणिज्य यासंबंधीच्या संघराज्याच्या व राज्यांच्या वैधानिक अधिकारांवर निर्बंध ☞ **कलम 304 :** राज्या-राज्यांमधील व्यापार, वाणिज्य आणि व्यवहारसंबंध यांवर निर्बंध ☞ **कलम 305 :** विद्यमान कायदे आणि राज्याच्या एकाधिकराची तरतूद करणारे कायदे यांची व्यावृत्ती ☞ **कलम 306 :** पहिल्या अनुसूचीचा भाग ख यातील विवक्षित राज्यांचा व्यापार व वाणिज्य यांवर बंधने घालण्याचा अधिकार (निरसित/रद्द) ☞ **कलम 307 :** 301 ते 304 या कलमांची प्रयोजने पार पाडण्याकरता प्राधिकाऱ्याची नियुक्ती
भाग XIV **कलम 308 ते 323**	**संघराज्य आणि राज्ये यांच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या सेवा**
प्रकरण I	**सेवा**
	☞ **कलम 308 :** अर्थ लावणे ☞ **कलम 309 :** संघराज्य किंवा राज्य यांच्या सेवेत असणाऱ्या व्यक्तींची भरती आणि त्यांच्या सेवाशर्ती ☞ **कलम 310 :** संघराज्य किंवा राज्या यांच्या सेवेत असणाऱ्या व्यक्तींचा पदावधी ☞ **कलम 311 :** संघराज्य किंवा राज्य यांच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या नागरी पदांवर सेवानियुक्त केलेल्या व्यक्तींना बडतर्फ करणे, पदावरून दूर करणे किंवा पदावनत करणे ☞ **कलम 312 :** अखिल भारतीय सेवा ☞ **कलम 312-A :** विवक्षित सेवांमधील अधिकाऱ्यांच्या सेवाशर्ती बदलण्याचा किंवा रद्द करण्याचा संसदेला अधिकार **(28वी घ.दु. 1972)** ☞ **कलम 313 :** संक्रमणकालीन तरतुदी ☞ **कलम 314 :** विवक्षित सेवांमधील विद्यमान अधिकाऱ्यांच्या संरक्षणार्थ तरतुद (निरसित/रद्द)
प्रकरण II	**लोकसेवा आयोग**
	☞ **कलम 315 :** संघराज्याकरता आणि राज्यांकरता लोकसेवा आयोग ☞ **कलम 316 :** सदस्यांची नियुक्ती आणि पदावधी ☞ **कलम 317 :** लोकसेवा आयोगाच्या सदस्यास पदावरुन दूर करणे आणि निलंबित करणे ☞ **कलम 318 :** आयोगाचा सदस्य आणि कर्मचारी वर्ग यांच्या सेवाशर्तीबाबत विनियम करण्याचा अधिकार ☞ **कलम 319 :** आयोगाच्या सदस्यांनी, असे सदस्यत्व समाप्त झाल्यावर पदे धारण करण्याबाबत मनाई

Samadhan Kokate Sir : 9511652856
Telegram Chanel : @polity194
You Tube Chanel : Polity by Samadhan Kokate
DOWNLOAD OUR APP FROM Google play App Store SAMADHAN KOKATE POLITY

	☞ **कलम 320 :** लोकसेवा आयोगांची कार्ये ☞ **कलम 321 :** लोकसेवा आयोगांच्या काया्रचा विस्तार करण्याचा अधिकार ☞ **कलम 322 :** लोकसेवा आयोगांचा खर्च ☞ **कलम 323 :** लोकसेवा आयोगांचे अहवाल
भाग XIV-A **कलम 323-A ते 323-B**	**न्यायाधिकरणे (42 व्या घटना दुरुस्तीने समाविष्ट)**
	☞ **कलम 323-A :** प्रशासकीय न्यायाधिकरणे ☞ **कलम 323-B :** अन्य बाबींसाठी न्यायाधिकरणे
भाग XV **कलम 324 ते 329-A**	**निवडणुका**
	☞ **कलम 324 :** निवडणुकांबाबतचे अधीक्षण, निदेशन व नियंत्रण निवडणुक आयोगाच्या ठायी निहित असणे ☞ **कलम 325 :** कोणीही व्यक्ती धर्म, वंश, जात किंवा लिंग या कारणांवरून मतदार यादीत समाविष्ट होण्यास अपात्र असणार नाही किंवा त्या कारणावरून त्या तिला खास मतदार यादीत समाविष्ट केले जाण्याची मागणी करता येणार नाही ☞ **कलम 326 :** लोकसभा व राज्याच्या विधानसभा यांच्या निवडणुका प्रौढ मताधिकाराच्या आधारे होणे ☞ **कलम 327 :** संसदेचा विधानमंडळाच्या निवडणुकांबाबत निवडणुकांबाबत तरतूद करण्याचा अधिकार ☞ **कलम 328 :** राज्य विधानमंडळाचा अशा विधानमंडळाच्या निवडणुकांबाबत तरतुद करण्याचा अधिकार ☞ **कलम 329 :** निवडणूकविषयक बाबींमध्ये न्यायालयांनी हस्तक्षेप करण्यास रोध ☞ **कलम 329-A :** प्रधानमंत्री व अध्यक्ष यांच्याबाबतीत संसदेच्या निवडणुकांसाठी विशेष तरतुद (निरसित/रद्द) **(39वी घ.दु. 1975)**
भाग XVI **कलम 330 ते 342**	**विशिष्ट वर्गासाठी विशेष तरतुदी**
	☞ **कलम 330 :** लोकसभेत अनुसूचित जाती व अनुसूचित जनजाती यांच्याकरिता जागा राखून ठेवणे ☞ **कलम 331 :** लोकसभेत आंग्लभारतीय समाजाचे प्रतिनिधीत्व ☞ **कलम 332 :** राज्यांच्या विधानसभांमध्ये अनुसूचित जाती व अनुसूचित जनजाती यांच्याकरिता जागा राखून ठेवणे

Samadhan Kokate Sir : 9511652856
Telegram Chanel : @polity194
You Tube Chanel : Polity by Samadhan Kokate
DOWNLOAD OUR APP FROM SAMADHAN KOKATE POLITY

	☞ **कलम 333 :** राज्यांच्या विधानसभांमध्ये आंग्लभारतीय समाजाचे प्रतिनिधित्व ☞ **कलम 334 :** राखी व जागा व विशेष प्रतिनिधीत्व समाप्त होणे ☞ **कलम 335 :** सेवा व पदे यांवर अनुसूचित जाती व अनुसूचित जनजाति यांचे हक्क ☞ **कलम 336 :** विवक्षित सेवांमध्ये आंग्लभारतीय समाजाकरिता विशेष तरतूद ☞ **कलम 337 :** आंग्लभारतीय समाजाच्या लाभाकरिता शैक्षणिक अनुदानांबाबत विशेष तरतुद ☞ **कलम 338 :** अनुसूचित जाती राष्ट्रीय आयोग ☞ **कलम 338-A :** अनुसूचित जनजाती राष्ट्रीय आयोग **(89वी घ.दु. 2003)** ☞ **कलम 338-B :** मागासवर्गीयांसाठी राष्ट्रीय आयोग **(102वी घ.दु. 2019)** ☞ **कलम 339 :** अनुसूचित क्षेत्रांचे प्रशासन व अनुसूचित जनजातींसंती संबंधीचे कल्याणकार्य यावर संघराज्याचे नियंत्रण ☞ **कलम 340 :** मागासवर्गांच्या स्थितीचे अन्वेषण करण्यासाठी आयोगाची नियुक्ती ☞ **कलम 341 :** अनुसूचित जाती ☞ **कलम 342 :** अनुसूचित जनजाती
भाग XVII **कलम 343 ते 351**	**राजभाषा**
प्रकरण I	**संघराज्याची भाषा**
	☞ **कलम 343 :** संघराज्याची राजभाषा ☞ **कलम 344 :** राजभाषेसाठी आयोग व संसदीय समिती
प्रकरण II	**प्रादेशिक भाषा**
	☞ **कलम 345 :** राज्याची किंवा राज्यांच्या राजभाषा ☞ **कलम 346 :** राज्या-राज्यांमधील अथवा राज्य व संघराज्य यांच्यामधील व्यवहाराची राजभाषा ☞ **कलम 347 :** राज्याच्या लोकसंख्येपैकी एखाद्या वर्गाकडून बोलल्या जाणाऱ्या भाषेविषयी विशेष तरतूद
प्रकरण III	**सर्वोच्च न्यायालय, उच्च न्यायालय, इत्यादींची भाषा**
	☞ **कलम 348 :** सर्वोच्च न्यायालयात व उच्च न्यायालयांमध्ये आणि अधिनियम, विधेयके, इत्यादींकरीता वापरावयाची भाषा ☞ **कलम 349 :** भाषाविषयक विवक्षित कायदे करण्याकरता विशेष कार्यपद्धती
प्रकरण IV	**विशेष मार्गदर्शक तत्त्वे**
	☞ **कलम 350 :** गाऱ्हाण्यांच्या निवारणासाठी केलेल्या अभिवेदनांमध्ये वापरावयाची भाषा ☞ **कलम 350-A :** प्राथमिक स्तरावर मातृभाषेतून शिक्षणाच्या सोयी **(7वी घ.दु. 1976)** ☞ **कलम 350-B :** भाषिक अल्पसंख्याक समाजाकरता विशेष अधिकारी **(7वी घ.दु. 1956)**

SAMADHAN KOKATE POLITY

	☞ **कलम 351 :** हिंदी भाषेच्या विकासासाठी निदेश
भाग XVIII **कलम 352 ते 360**	**आणीबाणीसंबंधी तरतुदी**
	☞ **कलम 352 :** आणीबाणीची उद्घोषणा ☞ **कलम 353 :** आणीबाणीच्या उद्घोषणेचा परिणाम ☞ **कलम 354 :** आणीबाणीची उद्घोषणा अंमलात असताना महसुलांच्या वाटपासंबंधीच्या तरतुदी लागु असणे ☞ **कलम 355 :** परकीय आक्रमण व अंतर्गत अशांतता यांपासून राज्याचे संरक्षण करणे हे संघराज्याचे कर्तव्य ☞ **कलम 356 :** राज्यातील सांविधानिक यंत्रणा बंद पडल्यास त्याबाबत तरतुदी ☞ **कलम 357 :** कलम 356 अन्वये जारी केलेल्या उद्घोषणेखालील वैधानिक अधिकारांचा वापर ☞ **कलम 358 :** आणीबाणीच्या कालावधीत कलम 19च्या तरतुदी निलंबित असणे ☞ **कलम 359 :** आणीबाणीच्या कालावधीत भाग तीन अन्वये प्रदान केलेल्या मूलभूत हक्कांची बजावणी निलंबित असणे ☞ **कलम 359-A :** हा भाग पंजाब राज्याला लागू असणे (निरसित/रद्द) **(59वी घ.दु. 1988)** ☞ **कलम 360 :** आर्थिक आणीबाणीसंबंधी तरतुदी
भाग XIX **कलम 361 ते 367**	**संकीर्ण**
	☞ **कलम 361 :** राष्ट्रपती आणि राज्यपाल व राजप्रमुख यांना संरक्षण ☞ **कलम 361-A :** संसदेच्या व राज्य विधानमंडळांच्या कामकाजवृत्तांच्या प्रसिद्धीस संरक्षण **(44वी घ.दु. 1978)** ☞ **कलम 361-B :** लाभकारी राजकीय पदावर नियुक्ती होण्यासाठी अनर्हता **(91वी घ.दु. 2003)** ☞ **कलम 362 :** भारतीय संस्थानांच्या अधिपतींचे हक्क व विशेषाधिकार (निरसित/रद्द) ☞ **कलम 363 :** विवक्षित तह, करार, इत्यादींतुन उद्भवणाऱ्या विवादांमध्ये न्यायालयाने हस्तक्षेप करण्यास रोध ☞ **कलम 363-A :** भारतीय संस्थानांच्या अधिपतींना दिलेली मान्यता संपुष्टात येणे व खासगत तनखे नष्ट करणे **(26वी घ.दु. 1971)** ☞ **कलम 364 :** मोठी बंदरे व विमानतळ यासंबंधी विशेष तरतुदी ☞ **कलम 365 :** संघराज्याने दिलेल्या निदेशांचे अनुपालन करण्यात किंवा अंमलबजावणी करण्यात कसूर केल्याचा परिणाम ☞ **कलम 366 :** व्याख्या

SAMADHAN KOKATE POLITY

	☞ **कलम 367 :** अर्थ लावणे
भाग XX **कलम 368**	**संविधानाची दुरूस्ती (घटनादुरूस्ती)**
	☞ **कलम 368 :** संसदेचा संविधानात सुधारणा करण्याचा अधिकार व त्यासंबंधीची कार्यपद्धती
भाग XXI **कलम 369 ते 392**	**अस्थायी, संक्रमणशील व विशेष तरतुदी**
	☞ **कलम 369 :** राज्यसूचीतील विवक्षित बाबी जणू काही समवर्ती सूचीतील बाबी असाव्यात त्याप्रमाणे कायदे करण्याचा संसदेला अस्थायी अधिकार ☞ **कलम 370 :** जम्मू व काश्मीर राज्याबाबत अस्थायी तरतूद ☞ **कलम 371 :** महाराष्ट्र व गुजरात या राज्यांबाबत विशेष तरतूद ☞ **कलम 371-A :** नागालँड राज्याबाबत विशेष तरतूद **(13वी घ.दु. 1962)** ☞ **कलम 371-B :** आसाम राज्याबाबत विशेष तरतूद **(22वी घ.दु. 1969)** ☞ **कलम 371-C :** मणिपूर राज्याबाबत विशेष तरतुद **(27वी घ.दु. 1971)** ☞ **कलम 371-D :** आंध्र प्रदेश राज्याबाबत विशेष तरतुदी **(32वी घ.दु. 1973)** ☞ **कलम 371-E :** आंध्र प्रदेशात केंद्रीय विद्यापीठाची स्थापना ☞ **कलम 371-F :** सिक्कीम राज्याबाबत विशेष तरतुदी **(36वी घ.दु. 1975)** ☞ **कलम 371-G :** मिझोराम राज्याबाबत विशेष तरतुदी **(53वी घ.दु. 1986)** ☞ **कलम 371-H :** अरुणाचल प्रदेश राज्याबाबत विशेष तरतुदी **(55वी घ.दु. 1986)** ☞ **कलम 371-I :** गोवा राज्याबाबत विशेष तरतुद **(56वी घ.दु. 1987)** ☞ **कलम 371-J :** कर्नाटक राज्याबाबत विशेष तरतुद **(98वी घ.दु. 2012)** ☞ **कलम 372 :** विद्यमान कायद्यांचा अंमल चालू राहणे व त्यांचे अनुकूलन ☞ **कलम 372-A :** कायद्यांचे अनुकूलन करण्याचा राष्ट्रपतीचा अधिकार **(7वी घ.दु. 1956)** ☞ **कलम 373 :** प्रतिबंधक स्थानबद्धतेत असलेल्या व्यक्तीसंबंधी व फेडरल न्यायालयात किंवा हिज मॅजेस्टी-इन कौन्सिलसमोर प्रलंबित असलेल्या कार्यवाहीबाबत तरतूदी ☞ **कलम 375 :** या संविधानाच्या तरतुदींना अधीन राहून न्यायालये, प्राधिकारी व अधिकारी यांनी कार्याधिकार बजावण्याचे चालू ठेवणे ☞ **कलम 376 :** उच्च न्यायालयातील न्यायाधीशांसंबंधीच्या तरतुदी ☞ **कलम 377 :** भारताचा नियंत्रक व महा लेखापरीक्षक याच्यासंबंधीच्या तरतुदी ☞ **कलम 378 :** लोकसेवा आयोगासंबंधी तरतुदी ☞ **कलम 378-A :** आंध्र प्रदेश विधानसभेच्या कालावधीसंबंधी विशेष तरतुदी **(7वी घ.दु. 1956)** ☞ **कलम 379-391 :** (निरसित/रद्द)

SAMADHAN KOKATE POLITY

	☞ **कलम 392 :** अडचणी दूर करण्याचा राष्ट्रपतीचा अधिकार
भाग XXII **कलम 393 ते 395**	**संक्षिप्त नाव, प्रारंभ, प्राधिकृत हिंदी पाठ व निरसने**
	☞ **कलम 393 :** संक्षिप्त नाव ☞ **कलम 394 :** प्रारंभ ☞ **कलम 394-A :** हिंदी भाषेतील प्राधिकृत पाठ **(58वी घ.दु. 1987)** ☞ **कलम 395 :** निरसने